

Hamit KABA

VËSHTRIM I BRITANIKËVE DHE AMERIKANËVE PËR RIPUSHTIMIN E KOSOVËS

E ardhmja e shqiptarëve në projektet e aleatëve perëndimorë gjatë Luftës së Dytë Botërore

Ripushtimi i territoreve shqiptare nga Jugosllavia e Titos në mbarim të Luftës së Dytë Botërore nuk kaloi pa u vënë re nga politikanët, diplomatët e ushtarakët aleatë perëndimorë anglezë e amerikanë, të cilët kishin misionë ushtarake e diplomatike në Shqipëri e në Jugosllavi. Tërheqja e gjermanëve krijoi mundësinë për futjen e ushtrisë jugosllave në territoret shqiptare në Kosovë e në Maqedoni, ndërsa rezistenca e popullsisë shqiptarëve ndaj saj ishte një fenomen i pritshëm. “Që shqiptarët e Kosovës, të mirëpresin përfshirjen në një shtet jugosllav pa rezistencë, shkruante nga Beogradi ambasadori britanik, Stivenson më 27 prill 1945, sidomos pas shumë vitesh keqtrajtimi në duart e qeverisë jugosllave e veçanërisht pas lojës së zgjuar të gjermanëve për qëllimet e tyre irredentiste, është si të presësh më shumë se ç’duhet”¹.

Bërthamës së vjetër të forcave të rezistencës iu shtuan edhe mijëra shqiptarë të tjerë, të cilët nuk kishin bashkëpunuar me

¹ *The National Archives (London)*, (më tej: TNA) FO 371/48090, Relacion i ambasadorit britanik në Beograd, zotit Stevenson për Sekretarin e Shtetit, zotin Eden, *Albanian population in Yugoslav-Macedonia*, Beograd, më 27 prill 1945.

gjermanët, por e kundërshtonin me forcë ribashkimin me Jugosllavinë. E pritshme ishte edhe sjellja e ashpër e ushtrisë jugosllave të Titos ndaj popullsisë shqiptare, jo vetëm për shkak të marrëdhënieve të këqija të së shkuarës dhe ndarjes së saj pas shpërbërjes së Jugosllavisë, por sidomos për konceptin e forcave të reja “çlirimtare”, të cilat i cilësonin shqiptarët si “bashkëpunëtorë të nazifashistëve dhe të dyshuar si armiq të rendit të ri socialist”².

Pavarësisht nga përpjekjet e fuqive aleate për të tërhequr popullsinë shqiptare të Jugosllavisë së shpërbërë, mosbesimi i saj për një të ardhme me Shqipërinë pas mbarimit të luftës ishte i madh. Karta e Atlantikut nuk i njohu ndryshimet territoriale të bëra me forcë nga Fuqitë e Boshtit, e rrjedhimisht as bashkimin e pjesës më të madhe të territoreve shqiptare në një shtet të vetëm. Parimi i vetëvendosjes i shpallur në gusht 1941 nga Çurçilli e Rusvelti nuk zuri vend sa duhet tek shqiptarët e këtyre viseve, të cilët e shihnin me dyshim zbatimin e këtij parimi pas mbarimit të luftës, duke pasur në kujtesë historinë e shkuar dhe interesat e të Mëdhenjve në Ballkan. Shqiptarët dhe Shqipëria ishin në periferi të interesave të Aleatëve të Mëdhenj, krahasuar me fqinjët grek e jugosllavë.

Bashkimi në një shtet në vitet 1941-1944 u mirëprit nga shumica e shqiptarëve, pavarësisht se ai u realizua nga Italia fashiste dhe Gjermania naziste. Në mënyrë të veçantë ai gjeti mbështetjen e popullsisë shqiptare në Kosovë e në Maqedoni, të ndarë nga trangu amtar që në vitin 1913. Sidoqoftë, ajo ishte një zgjidhje afatshkurtër, sepse fuqitë e Boshtit po e kumbisnin luftën.

Do të ishin fuqitë fituese aleate ato që do të vendosnin mbi të ardhmen dhe fatin e territoreve shqiptare në Kosovë e në Maqedoninë Perëndimore, nëse ato do t'i mbeteshin Shqipërisë, apo do t'i riktheheshin Jugosllavisë. “Nuk ka dyshim se nëse zbatohej Karta e Atlantikut, shkruan një ushtarak britanik, njerëzit e zonave të aneksuara më shumë do të qëndronin me Shqipërinë, se sa do t'i ktheheshin Jugosllavisë... Të njohurit e këtij fakti nga shqiptarët e

Paul Mojzes, *Balkan Genocides, Holocaust and Ethnic Cleansing in the Twentieth Century*, Mayrlend: Rowman & Littlefield Publishers, 2011, f. 96.

shoqëruar me qetësinë tonë, vazhdohej më tej, kishte qenë një ferrë për propagandën aleate dhe një turp i përhershëm për singeritetin e tyre”³.

Mungesa e një prononcimi të hapur apo të nënkuptuar të Aleatëve të Mëdhenj, për të ardhmen e territoreve shqiptare kishte shkaktuar shqetësim dhe pasiguri në popullsinë shqiptare, veçanërisht tek shqiptarët e Kosovës e viseve të tjera. Ideja e Lëvizjes Nacionalçlirimtare në Shqipëri dhe në Kosovë, për zgjidhjen e problemit sipas formulës së Kartës së Atlantikut, (përmes mbajtjes pas lufte të një plebishiti), ishte pozitive, por as Fuqitë e Mëdha aleate dhe as Partia Komuniste e Jugosllavisë nuk u prononcuan qartësisht për të ardhmen e Kosovës me Shqipërinë, pas mbarimit të luftës. Disa referenca nga dokumentet britanike⁴, të cilat përmendin një komunikatë të Titos të datës 4 dhjetor 1942, në të cilën thuhet se “e ardhmja e Kosovës do të vendoset nga një plebishit, dhe nëse është e nevojshme kufiri do të rregullohet në favor të Shqipërisë”, janë vënë në dyshim nga studiuesja Ana Lalaj e cila i referohet një përgjigjes mohuese të bërë nga Titoja në një periudhë të mëvonshme⁵.

Faktori shqiptar ishte i përçarë. Qeveria e Tiranës e konsideronte të mirëqenë bashkimin ekzistues të shqiptarëve në një shtet me qendër Tiranën. Nacionalistët aktivë kërkonin nga fuqitë aleate prononcim të qartë për të ardhmen e territoreve shqiptare, ndërsa lëvizjet e majta të rezistencës në Shqipëri e në Kosovë i përmbaheshin zgjidhjes, që do të vinte nga mbajtja e një plebishiti pas mbarimit të luftës. Aleatët kërkonin angazhim më të madh të shqiptarëve në luftë, por nuk jepnin sinjale për zgjidhjen e problemit shqiptar. Indiferenca ndaj të ardhmes kombëtare të shqiptarëve e shtoi më tej dozën e dyshimit tradicional të popullsisë së saj, ndaj qëllimeve të Evropës dhe politikës së saj në favor të fqinjëve. Kjo

³ TNA, WO 204/9558 (War Office), *Shqipëria 1944*, Studim i H. Hodgkinson, Office of NLO, BAF, korrik 1944.

⁴ TNA, HS 7/70, “Marrëdhëniet me vendet fqinje. Marrëdhëniet shqiptaro-jugosllave”, studim i vitit 1946

⁵ Ana Lalaj, *Dosjet e Luftës*, Tiranë: Botimet Toena, 2014, f. 158-159.

politikë e fuqive aleate, por edhe filozofia e pritjes, mospërzierjes dhe e mosangazhimit të një pjese të popullsisë shqiptare në “punët e Evropës” e shtoi pasivitetin dhe mosbesimin e saj për kauzën aleate. Një pjesë e forcave politike e ushtarake në Shqipëri e në Kosovë nuk arritën që ta “lexonin” si duhet politikën e Aleatëve të Mëdhenj, e cila kërkonte angazhimin e shqiptarëve në luftë, ndërsa këta të fundit nuk ditën të përfitonin sa duhet nga energjitë e shqiptarëve dhe cilësitë e tyre të njohura luftarake.

Ndër dy Fuqitë e Mëdha aleate perëndimore, Britania e Madhe ishte shteti më i interesuar dhe më i angazhuar në Ballkan e në Shqipëri. Në arkivat britanike e amerikane gjenden jo pak dokumente për planet e shteteve të tyre për të ardhmen e shqiptarëve në rajonin tonë. Institucione të specializuara pranë Ministrisë së Jashtme Britanike (Foreign Office) dhe Departamentit të Shtetit (Department of State) ende pa mbaruar lufta hartuan studime të posaçme për të ardhmen e Shqipërisë e të shqiptarëve në Ballkan dhe për kufijtë e tyre. Por, tek ato mbizotëron ideja e ruajtjes së kufijve të vitit 1913, ndërsa alternativa e bashkimit të territoreve shqiptare mbeti një opsion fare i dobët⁶.

Deklarata britanike e dhjetorit të vitit 1942, njohu të drejtën e ekzistencës së një shteti të pavarur shqiptar pas mbarimit të luftës, por ajo e la të hapur problemin e cedimit të kufijve jugorë të Shqipërisë në favor të Greqisë. Britanikët në mbarim të luftës e kishin braktisur fare idenë e bashkimit të territoreve shqiptare në një shtet të vetëm, duke ia lënë zgjidhjen e saj “vullnetit të mirë” të komunistëve të Titos, të cilët po vinin në pushtet. Edhe deklarata amerikane e vitit 1942, për ringritjen e shtetit të pavarur shqiptar, ndonëse ishte më pozitive se ajo e Britanisë së Madhe, nuk nënkuptonte ndonjë zgjidhje pozitive në favor të shqiptarëve. SHBA-të, nuk e përmendën në deklaratën e tyre çështjen e pretendimeve greke për Shqipërinë e Jugut, por as e mohuan “të drejtën” e Greqisë, për t’i paraqitur pretendimet e saj në Konferencën e ardhshme të

⁶ Hamit Kaba, *Shqipëria dhe të Mëdhenjtë, nga Lufta e Dytë Botërore në Luftën e Ftohtë*, Tiranë: Botimet KLEAN, 2015, f. 55.

Paqes, që do të thirrej pas mbarimit të luftës. Megjithëkëtë, SHBA-të ishin shprehur disa herë jozyrtarisht për ruajtjen e kufijve shqiptarë të vitit 1913.

Problemi i të ardhmes së shtetit shqiptar dhe territoreve që i ishin bashkuar atij në vitin 1941, u bë objekt diskutimi në rrethet e larta ushtarake e politike britanike në pranverë e në verën e vitit 1943, kur britanikët hartuan plane për zbarkimin e trupave të tyre ushtarake në Ballkan⁷. Në Ministrinë e Luftës ekzistonin mendime të ndryshme për mënyrën e zbarkimit në Shqipëri dhe për statusin e territoreve të Kosovës e Maqedonisë Perëndimore dhe për administratën që do të ngrinin në këtë rast. Për qeverinë angleze kishte dy probleme që duheshin zgjidhur para zbarkimit në territorin shqiptar. I pari kishte të bënte me opsionin se si do ta konsideronin Shqipërinë një territor mik apo armik, dhe së dyti, a do vazhdonin që ta ruanin shtetin shqiptar ashtu siç ishte, apo do t'i bashkonin sërish me Jugosllavinë territoret shqiptare të shkëputura prej saj në vitin 1941. Për zgjidhjen e këtyre problemeve ekzistonin opsione të ndryshme.

Në Ministrinë e Luftës (War Office) gjykonin se Shqipëria duhej të trajtohej si “një territor armik”, koncept ky që do të kushtëzonte edhe sjelljen e trupave ushtarake britanike në vend, si dhe qëndrimin ndaj administratës ekzistuese. Por, në Ministrinë e Jashtme (Foreign Office) gjykonin ndryshe. Sekretari Eden, në kundërshtim me opsionin e shfaqur nga Ministria e Luftës, në shtator të 1943 do të deklaronte, se në rast zbarkimi Shqipëria do të konsiderohej si “vend mik”⁸ dhe jo një territor armik. Në këtë rast administrata do të kontrollohej prej tyre, ndërsa në përbërjen e saj nuk do të lejoheshin shtetas të huaj italianë, grekë dhe jugosllavë, por vetëm shqiptarë. Ky përcaktim e radhiste Shqipërinë ndër vendet

⁷ Planet britanike për zbarkim në Ballkan nuk u mbështetën nga SHBA dhe si rrjedhojë ato nuk u zbatuan. Sidoqoftë në arkivat britanike ka jo pak dokumente për zbarkimin e tyre, duke përfshirë edhe Shqipërinë, statusin e saj, qëndrimin ndaj administratës ekzistuese, planet e ndihmave për shqiptarët etj.

⁸ TNA, FO 204/9540, “Administrimi i territoreve në Ballkan”. Trajtimi i Shqipërisë, shumë sekret, 28 qershor 1943, f. 10.

aleate, pavarësisht se vendit tonë nuk iu njoh zyrtarisht ky status gjatë Luftës së Dytë Botërore.

Politika britanike, nuk ishte e qartë në qëndrimet e veta në rast zbarkimi në Ballkan, nëse do ta ruante shtetin shqiptar ashtu siç ishte, apo do ta rikthente atë në kufijtë e vitit 1913. Ekzistonte një prirje e fortë që territoret shqiptare që i ishin bashkëngjitur shtetit shqiptar t'i riktheheshin Jugosllavisë që gjatë luftës, duke iu bashkëngjitur zonës jugosllave të kontrolluar nga britanikët. Por, ekzistonte edhe alternativa tjetër, që territoret e bashkuara shqiptare do të vazhdonin të mbeteshin nën administrimin ushtarak të tyre, deri në një zgjidhje përfundimtare që do të merrej në Konferencën e ardhshme të Paqes. Pavendosmëria e tyre u reflektua edhe në planet e ndihmave ushtarake, që do t'i jepnin Shqipërisë, të cilët ndryshonin nga koha në kohë për sa i përket sasisë dhe kohës. Me planet e ndihmave u ngarkua Military Liaison / Ndërlidhja Ushtarake⁹. Në planet e para të kësaj organizate për Shqipërinë përfshihej edhe Kosova, por më pas ajo u nda prej saj.

Në dokumentacionin britanik e amerikan ka jo pak studime për kufijtë e ardhshëm të Shqipërisë. Sipas tyre, nëse zbatohej Karta e Atlantikut, brenda kufijve të saj do të përfshiheshin edhe territoret shqiptare të shkëputura padrejtësisht prej saj në vitin 1913. Argumentet e karakterit historik, etnik, ekonomik e gjeografik ishin në favor të një zgjidhjeje të tillë. Disa studime të pakta e mbështetnin këtë opsion. Në rast se Kosova do të mbetej me Shqipërinë, kolonëve serbë të zhvendosur gjatë luftës do t'u ndalohej rikthimi dhe po kështu dëmshpërblimi për tokat dhe pasuritë e lëna prej tyre në Kosovë.

Britanikët dhe amerikanët e parashikonin situatën e rëndë që do të krijohet për popullsinë shqiptare, kur trupat jugosllave do të futeshin në territoret shqiptare dhe hakmarrjen e tyre ndaj saj. Për të shmangur apo zbutur pasojat e saj, britanikët propozuan që në

⁹ Military Liaison u krijua në vitin 1943 nga aleatët anglo-amerikanë dhe u ngarkua të ndihmonte Shqipërinë, Greqinë dhe Jugosllavinë para fillimit të operacioneve të UNRRR-së.

Kosovë të dërgoheshin rreth 5 000 trupa amerikanë, që do të shërbenin si amortizatorë për zbutjen e situatës, por pa dobi, sepse ky version nuk u realizua ndonjëherë. Qeveria britanike e quajti budallallëk ndërhyrjen e saj në situatën e koklavitur që u krijua në Kosovë pas futjes së trupave jugosllave, por qëndroi në pritje të vendimit që do të merrej në Konferencën e ardhshme të Paqes. Trupat jugosllave u futën në Kosovë vetëm një ditë pasi Konferenca e Jaltës vendosi që të restauronte Jugosllavinë e para luftës. Më 8 shkurt 1945, në Kosovë u vendos regjimi i gjendjes së jashtëzakonshme. Duke adoptuar politikën e mosndërhyrjes aleatët perëndimorë në fakt i hapën rrugën ripushtimit të Kosovës, popullsia e së cilës u bë preh e kasaphanës dhe hakmarrjes së forcave jugosllave të Titos.

Ripushtimi i territoreve shqiptare dhe rezistenca e tyre

Dokumentet britanike e amerikane për ripushtimin e Kosovës janë pak të njohura. Më të rëndësishmin (që ne njohim) do të konsideronim një raport të ambasadorit britanik në Beograd, Ralph Skrine Stevenson (Ralf Skrin Stivenson), që i drejtohet sekretarit të Shtetit, Eden (Iden) më 27 prill 1945¹⁰. Ai i kushtohet situatës së krijuar në territoret shqiptare gjatë futjes së trupave jugosllavë dhe rezistencës serioze të popullsisë shqiptare në Kosovë e Metohi, dhe në pjesën veriperëndimore të Maqedonisë. Stivenson ka shfrytëzuar kryesisht burime britanike, amerikane e jugosllave.

Vështrimi i tij për shqiptarët e këtyre trevave nuk del jashtë kuadrit të politikës britanike. Por, duke qenë relativisht më afër ngjarjeve, ai përpiket të japë shpjegime për arsyet, se pse shqiptarët nuk u përfshinë masivisht në lëvizjen çlirimtare, dhe pse ata e kundërshtuan me forcë ribashkimin me Jugosllavinë. Autori jep të dhëna dhe gjykime për politikën e Titos ndaj shqiptarëve në mbarim të luftës; për shkallën e pjesëmarrjes së tyre në luftë përkrah aleatëve; për politikën e aleatëve perëndimorë dhe rezervat e shqiptareve ndaj

¹⁰ TNA, HS 7/70, dok. i cituar.

saj. Në mënyrë të veçantë ai trajton rezistencën e popullsisë vendase ndaj pushtimit të Kosovës, term që ambasadori britanik e përdor pa ekuivoke.

Stivenson gjykon se shqiptarët e këtyre viseve, në përgjithësi, kanë qenë armiqësorë me ushtrinë jugosllave dhe se lëvizja partizane nuk ka gjetur simpati dhe mirëkuptim. Arsyet e këtij fenomeni ai i shpjegon me shtypjen e gjatë të popullsisë shqiptare nga Jugosllavia monarkiste, nga politika e ndjekur nga pushtuesit italianë e sidomos gjermanë, tek mosbesimi ndaj alternativës aleate dhe tek akti i fundit: bashkimi me forcë i territoreve shqiptare me Jugosllavinë. Shqiptarët e këtyre zonave, sipas ambasadorit britanik, u munduan më shumë të mbronin atë që kishin arritur në periudhën e pushtimit italian e gjerman, se sa të luftonin kundër tyre. Përprjekjet e Ushtrisë Çlirimtare Jugosllave për të hyrë në Kosovë para tërheqjes së gjermanëve kishin qenë të pasuksesshme, sepse sipas tij, rezistenca e rojeve kufitare kosovare, kishte qenë fanatike. Më 2 maj (1944) shqiptarët i kishin kthyer mbrapsht trupat jugosllave, që u përpoqën të qojnë nga Mali i Zi, ndërsa në korrik ata u rezistuan forcave serbe të gjeneral-leitnant Popoviç, të cilat u përpoqën të avanconin nga veriu i Gjilanit.

Sidoqoftë, ambasadori britanik nuk e mohon pjesëmarrjen e shqiptarëve në luftë përkrah aleatëve. Ai përmend një numër njësisish e brigadash me shqiptarë, të krijuara herët, të cilat luftuan më shumë jashtë Kosovës se sa brenda saj. Rezistencën e forcave antifashiste në Kosovë, Stivenson e sheh të lidhur ngushtë me atë të Frontit Nacionalçlirimtar në Shqipëri, i cili shërbeu sipas tij, si katalizator, pavarësisht se Enver Hoxha, përmend ai, e kishte njohur Kosmetin si pjesë të sferës së influencës së Titos.

Stivenson, duke iu referuar një raporti amerikan sjell të dhëna për luftën e Drenicës, të udhëhequr nga Shaban Polluzha. “Ne shkurt, shkruan ai, në Kosovë pati një revoltë të organizuar nga Balli Kombëtar, në të cilën u përshinë rreth 7 000 burra, e cila u shtyp nga 6 divizione të Ushtrisë Kombëtare çlirimtare Jugosllave”. Duket se autori nuk u ka shpëtuar influencave dhe raportimeve të ushtrisë jugosllave, të cilat e ndryshonin me qëllim thelbin e kryengritjes së

Drenicës dhe figurën e saj kryesore atë të Shaban Polluzhës. Në këtë vazhdë, historiografia e mëpasme jugosllave do ta shtrembëronte me tej qëllimin dhe karakterin çlirimtar të kësaj kryengritjeje, e cila pati si mision që të luftonte e rezistonte e të mos lejonte ribashkimin e tokave shqiptare me Jugosllavinë. Por, në Jugosllavinë e Titos, sikurse edhe në Shqipërinë e Enver Hoxhës u përzjenë qëllimisht kolaboracionistët me kundërshtarët politikë të regjimit komunist, me qëllim që t'i eliminonin ata më lehtë.

Autori, përmend disa prej lëvizjeve të rezistencës në Kosovë dhe sjell një pamje më të qartë e të plotë të qëndresës së shqiptarëve në Maqedoninë Perëndimore. Stivenson përmend mijëra të vrarë, të burgosur e të keqtrajtuar në këtë krahinë shqiptare. Ai shkruan për luftimet e zhvilluara më 28 shkurt 1945 afër Kërçovës, si rezultat i së cilës u vranë edhe 50 forca greke të EAM-it, që kishin kërkuar strehim në zonën Gostivar-Kërçovë, nga një bandë irredentistësh shqiptarë të Ballit Kombëtar. Por, vazhdon Stivenson, si rezultat i kundërmasave të ushtrisë maqedone u kapën dhe u sollën në Shkup 200 shqiptarë të burgosur nga Gostivari. Ai nënvizon edhe masat e ashpra, të ndërmarra nga Komanda e Lartë Jugosllave për mobilizimin e detyruar të shqiptarëve. Në zonën Strugë-Gostivar, sipas tij u mobilizuan të gjithë burrat e moshës 17-45 vjeç, ndërsa në një fshat shqiptar të zonës së Raduzës me 125 shtëpi, i shpëtuan mobilizimit të detyruar vetëm 8 burra.

Stivenson i raporton Londrës edhe për dezertimet e shqiptarëve të mobilizuar me forcë nga ushtria jugosllave dhe për bashkimin e një pjese të tyre me bandat e drejtuara nga Xhem Gostivari e Mifail Zajazi. Sipas tij, bandat e shqiptarëve në zonën Tetovë-Gostivar bastisën tre fshatra përreth Gostivarit dhe vranë të gjithë partizanët e Komiteteve Nacionalçlirimtare, ndërsa njësitë maqedone iu kundërpërgjigjën duke djegur fshatra dhe duke burgosur mijëra shqiptarë në burgjet e Shkupit.

Luftimet e shqiptarëve me forcat maqedone vazhduan sipas raportit edhe në muajt mars e prill të vitit 1945. Pas kërkesës së qeverisë federale maqedonase në Shkup erdhën dy brigada të OZNA-së. Më 16 prill 1945, raportohet se, kryengritja e shqiptarëve në

zonën e maleve të Sharrit, Shkupit, maleve të Karabizicës, në Brod, Kerçovë, duke përfshirë edhe Tetovën, Gostivarin e Dibrën kishte marrë përmasa alarmante. Për shtypjen e saj u përdorën forcat e Brigadës së Parë të kalorësisë së Shkupit, brigadat e 8,9,16 dhe trupa të tjera të paidentifikuara nga Manastiri. Por, në luftime u përfshinë edhe njësi të ELAS-it (Ushtria Nacionalçlirimtare Greke), në zonën e Gostivarit. Në Tetovë, sipas raportit u burgosën 7 000 shqiptarë, ndërsa një numër tjetër i madh nga Shkupi u ishin qepur pyjeve. Rreth 1 200 shqiptarë nga Kumanova, Gjilani e Vranja u çuan me forcë në Banat.

Raporte amerikane bënë fjalë për qindra shqiptarë të mobilizuar me forcë nga Kosova që shkonin në drejtim të Splitit. Mobilizimi kishte si qëllim, si thekson ambasadori britanik, që të spastroheshin zonat kryengritëse, pas trazirave që kishin ndodhur në zonën e Prishtinës. Në raportin e Stivenson gjenden të dhëna edhe për bashkëpunimin e çetnikëve serbë me nacionalistët shqiptarë në Skopska Cerna Gora dhe në zonën e Preshevës. Stivenson bën me faj qeverinë federale maqedone për kundërveprimin e çetnikëve serbë në zonën e Maqedonisë, sepse ajo “ka shkaktuar ndjesi të keqe tek popullsia serbe në Maqedoni”.

Autori është në dijeni të faktit, se politika e egër që po ndiqej ndaj popullsisë shqiptare në Jugosllavi ishte e iniciuar nga Titoja. Ai përmend një seancë të Parlamentit serb ¹¹, të organizuar nga Marshalli Tito, ku morën pjesë edhe 25 delegatë nga Kosova e Metohia. Delegatët e fundit ishin të kryesuar nga Mehmet Hoxha, i cili kryente funksionin e Kryetarit të Këshillit Kombëtar Çlirimtar të Kosovës. Tito, sipas Stivenson, ishte sjellë ashpër në këtë takim me shqiptarët e Kosovës, por edhe me ata të Shqipërisë, duke i quajtur “reaksonarë” e “obskurantistë”, ndërsa shumicën e pronarëve shqiptarë të tokave, si “bashkëpunëtorë të armikut”. Për t’u hequr

¹¹ Duket se këtu flitet për Mbledhjen e Jashtëzakonshme të Kuvendit Antifashist Nacionalçlirimtar të Serbisë, që u mbajt në Beograd më 7-9 prill 1945. Në këtë mbledhje përveç delegatëve nga Serbia, merrnin pjesë edhe 22 përfaqësues nga Vojvodina dhe 2 nga Kosova: Mehmet Hoxha si kryetar i Këshillit Krahinor Nacionalçlirimtar të Kosovës dhe sekretari i këtij Këshilli, Dushan Mugosha.

“njollën” dhe reputacionin e keq, Titoja u kërkoi organeve kompetente, që shqiptarët të rekrutoheshin e të mobilizoheshin me forcë në ushtrinë jugosllave dhe ndaj tyre të përdroreshin metoda të forta për t’u ndryshuar qëndrimin.

Në prill 1945, duket se rezistenca e armatosur e shqiptarëve kishte rënë. Vendosija e Administratës Ushtarake në Kosovë; mobilizimi dhe largimi masiv i luftëtarëve shqiptarë jashtë territoreve të tyre; vrasjet dhe arrestimet, duke përfshirë edhe Gani Kryeziun, kishin dhënë efektet e veta negative. Rezistenca kishte rënë edhe në Maqedoninë Veriperëndimore, por ajo nuk ishte shuar. Sipas raportit të Stivenson, bandat çetnike serbe kishin bashkëpunuar me rebelët kosovarë në afërsi të kufirit me Shqipërinë, por bastioni kryesor i tyre vazhdonte të mbetej Skopsa Crna Gora. Në zonën e Kopaonikut, thuhej se ishin hedhur parashutistë gjermanë, të cilët ishin kapur nga trupat jugosllave. Por, Stivenson nuk besonte se rezistenca e shqiptarëve do të shuhej. Ai vinte në dukje se, shpallja e bashkimit të ardhshëm të Kosovës me Serbinë, si njësi federale e saj mund ta ringjallte sërish rezistencën e shqiptarëve.

